

SÜNNETÇİ DEDE

Çeviri: Çulpan ZARİPOVA ÇETİN - Hayati YILMAZ

Köyün gençleri, orta yaşlıları ve ihtiyarları onu Sünnetçi Dede diye bilirdi. Herkes onu Sünnetçi Dede diye çağırırdı. Çocuklarını büyütüp evlendirmiş nineler de gelin geldikleri zamandan bu yaşlarına kadar onu Sünnetçi Dede olarak tanıdılar. Onlar, bugünkü genç gelinler gibi yaz sıcağında, tarlada ekin biçerlerken, sonbaharda yayık yayarlarırken, bayram temizliği yaparlarken ağlayan çocuklarını susturmak için “Sünnetçi Dede geliyor!” diye korkulurlardı

Sünnetçi Dede'nin kaç yaşında olduğunu kimse bilmezdi. Kaç yaşında olduğunu sorup öğrenmek de kimsenin aklına gelmezdi. Zaten köy halkı Sünnetçi Dede'nin kaç yaşında olduğuna bir türlü akıl sır erdiremiyordu. “Sünnetçi Dede seksen yaşında, yok doksan yaşında” gibi sözler kulağa çok tuhaf geliyordu. Köyde yapılan bu tip konuşmalar hoş tartışmalardan öteye geçmezdi

Sünnetçi Dede, köyün Sünnetçi Dedesi idi. O, köyün uzun yıllar muhtarlığını yapan Hacı Aşayak Şerefi Dede'nin sünnetçisi olduğu gihi; trenle limana gidip oradan vapurla Kazan şehrine okumaya giden imamın oğlunun da sünnetçisiydi. Köyün yeni gelinleri, işi gücü bitirip yalnız kalıp düşündüklerinde, kaynanalarından gizlice yem doğacak çocukları için kundak bezleri hazırlarlardı. Bu anıda doğacak çocuklarının oğlan olacağını düşünürken Sünnetçi Dede de akıllarına gelirdi.

Küçük kızlar evcilik oyunu oynarlarken bebeklerinin düğünlerini yaparlar, dünürlerini ağırlarlar ve eski bezlere bir şekil verip onu Sünnetçi Dede diye oyuna katarlardı. Oyun içinde sünnet düğünü yaparak “Sünnetçi Dede geliyor” diye birlikte oynadıkları erkek çocuklarını ağlatırlardı. Bütün köy “sünnet” kelimesini duyduğu zaman ihtiyarlayıp kamburu çıkmış Sünnetçi Dede'yi aklına getirirdi. Sünnet düğünü ile ilgili bir kelime duyar duymaz da düğünün nerede olduğunu düşünmeden mutlaka, sünneti “Sünnetçi Dede yapmış!” derlerdi.

Onun yaşı unutulduğu gibi adı da unutulmuştu. İhtiyarlar hafta boyu tarladaki işlerini bitirip dinlendikleri Cuma günleri¹ güneşin sıcağında bir araya gelip sohbet ettiklerinde “Sünnetçi Dede'nin kimliğini keçi yemiş. Onun adı unutulunca, Azrail de onu unutmuş, bundan dolayı köydeki iki büyük kolera salgımında bile o sağ kalmış.” derlerdi. Azrail'in onu unutması doğru, fakat Sünnetçi Dede'nin adının unutulduğu haberleri doğru değildi. Onun adı vardı. Hatta sadece adı değil, onun bütün soyunun yazılı olduğu “Sünnetçi Şeceresi” vardı. O, bu şecere ile sünnet etme hakkının atalarından miras kaldığını herkese ispat etse bile köy halkı onun keskin usturası ile sapsan ağaç merhemine daha çok inandıkları için bu şecereyi görmeye ihtiyaç bile duymuyorlardı.

Köyün girişindeki ikinci ev olan Sünnetçi Dede'nin evi, doğrusunu söylemek gerekirse, kendisi gibi köyün bütün evlerinden farklı duruyordu. Onun evi, ne köyün tüccarı Ahmet'in kırmızı boyalı evine, ne de köyün en fakirlerinden sayılan kapıcı Sadri'nin evine benziyordu. O, Sünnetçi Dede'nin eviydi. O ev, her köşesi ve bütün renkleri ile Sünnetçi Dede'nin kendisini andırıyordu. Köyün kurulduğu günlerde tahta, ot ve samanla kaplanan evin çatısı, yıllara dayanamayıp kararan eğilip bozulan şekli ve rengi ile Sünnetçi Dede'nin yüzüne çok benziyordu. Çatısının kenarlarında biterek yulaf, çavdar, buğday ve acı pelinden oluşan ve sağa sola sarkan otlar. Sünnetçi Dede'nin taranmamış sakalım hatırlatmaktaydı. Evin bel veren duvarları. Sünnetçi Dedenin bükülmüş belini andırmaktaydı. Buğulanan pencere camları da Sünnetçi Dede'nin yaşlılıktan sulanmış gözlerine çok benziyordu. Evin direklerini dağılıp yıkılmaktan korumak için yapılan zamanla rengini kaybetmiş çamur sıvalar da sanki Sünnetçi Dede'nin yaşlanmış vücudunun dağılmasını önleyen giysileri gibiydi. Burada her şey Sünnetçi Dede'ye çok benziyordu. Sanki Sünnetçi Dede ile onun evi aynı çamurdan yaratılmışlardı. Atalarımız “Mal sahibine benzemezse haramdan olur.”² derler. Bu sözün doğruluğunu bilemem ama. genelde mal, sahibi ile özdeşleşir. Sünnetçi Dede ile evi ve

eşyaları o kadar iç içe idi ki aralarında bir sınır çizmek ve bir birlerinden ayrı düşünmek mümkün değildi. Doğrusu, Sünnetçi Dede tek başına Sünnetçi Dede değildi. O. evi, eşyaları, elbisesi, keskin usturası ve birkaç kâğıda sarılı merhemi ile Sünnetçi Dede idi. Köyde herkes böyle düşünür ve buna inanırdı. Köyde çıkan iki büyük yangında onun evinin yanmaması hakkında da farklı düşünmeyerek “Sünnetçi Dede’nin evini yangın unuttu, onun evi yanmadı!” demezler, hemen hepsi bu gibi olayları “O. Azrail’in defterinden silinmiş” diye düşünürlerdi.

Sünnetçi Dede’nin Sünnetçi Dedeliği sadece bununla bitmezdi. Onun hayat kitabından okunacak birkaç sayfa daha vardı. Onun evinin önündeki bahçede ıhlamur ağaçlarının arasında geçmişin yükünü eğilmiş sırtında taşımaya rağmen yine de heybetle yükselen bir üvez ağacı vardı. Sonbahara doğru üvezin kıpkırmızı salkımları kızıl akik gibi salınıp, parıldayıp sanki genç kızların boyunlarını, kulaklarını süsleyen kolyeler ve küpeler gibi Sünnetçi Dede’nin evini süslerlerdi. Sünnetçi Dede’nin ihtiyarlıktan kırışmış yorgun yüzüne bir gülümseme, yanaklarına taze bir pembelik katardı. Sünnetçi Dede, kendisiyle birlikte yaşanan üvez ağacının dilinden anlar gibi her sabah onunla konuşurdu.

— Merhaba, nasılsın? Gece soğuk muydu? Kırığı düştü mü, çiçeklerin üşüdü mü? diye sorardı.

Sanki bu sözleri anlayan ağaç da, subayının sorularına karşılık veren bir asker gibi esen rüzgârın hareketlendirdiği yapraklarının hışırtısıyla yükselen bir sesle “Sağ olun!” diye cevap verirdi. Sünnetçi Dede de onun kırıldı kırılacak gibi duran dallarını ve çiçeklerini okşayıp üşümediğine inanınca bir de ağacın dibine bakıp: “Toprak kuru mu, su gerekiyor mu?” diye toprağı eliyle ufalamaya başlardı. Çoğu zaman ağacı sulayıp sulamamakta tereddüt eder ama, yine de “Yağdan lapa bozulmaz.”³ diyerek kendi yaptığı köprüden çeşmeye doğru iner, kovayla suyu getirip Üvezin dibine dökerdi. Sonra üvezin eğilmiş dallarını ip ile birbirine bağlar, çok eğik olanlarına da alttan sopa ile destek verirdi. Ağacın yemişleri olgunlaştığı zaman sokağa sarkan salkımları bahçe içine alırdı. Aslında bunu yapmasına hiç gerek yoktu. Bu, artık Sünnetçi Dede’nin ihtiyarlığında oluşan bir huydu. Üvezin salkımları, gençleri uzaktan ne kadar kendine çekse de bahçenin yanından geçerken yemişlere bakıp ağızlarının suyunu akıtsa da o yemişleri gelip yolmaya cesaret edemezlerdi.

Köyün bütün bahçelerinde yetişen hıyarları yolan Gata’nın oğlu Kasım ve komşuların yumurtalarını çalan Kamile’nin kızı Erkek Fatma Marfuga bile bu yemişleri çalmaya cesaret edemezlerdi. Çünkü, “Sünnetçi Dede” adının geçmesi bile onların gözünü korkuturdu. Sünnetçi Dede’nin keskin usturası ile merhemi onların gözlerinin önüne gelirdi. Sünnetçi Dede’nin hiçbir zaman söylemediği “Keser atarım!” sözünü sanki o daha önce söylemiş gibi kulaklarında yankı bulurdu. Bu, “Keser atarım!”dan Kasım da korkarak kaçır, her ne kadar erkek çocuklar gibi davranırsa da sünnet olmayacağı kesin olan Erkek Fatma Marluga da bu korku yüzünden ağaca yaklaşmazdı.

Sünnetçi Dede’nin malı sadece üvez ağacı değildi. Bir de evinin arkasında, su anğı ile çevrili, dereye kadar uzanan bir bahçesi vardı. Dışarıdan bakıldığında küçükmüş gibi görünen bu bahçenin bir kenarına buğday, çavdar, yulaf, karabuğday; dereye yakın kısmına hayvanlara verilecek kışlık ot; bahçenin orta kısmına ise turp, hıyar, lahana, pancar, bezelye, patates ekilirdi. Bu bahçenin köye bakan tarafında küçük bir kapının vardı. Bahçenin arka kısmında bulunan bir diğer kapının dar ve temiz merdivenlerinden dereye doğru inilirdi. Dere tarafındaki kapıdan Sünnetçi Dede kovayla su taşıyıp bahçesini sulardı Köy tarafındaki kapıdan da toplayıp çıkardığı sebzeleri komşu köylere satardı. Coğrafi bir terimle söyleyecek olursak kendine göre “dış ülkelere” gönderiyordu Yaz boyunca onun bahçesi yemyeşil olurdu. Kurak geçen yaz aylarında bile onun buğdayını ve ektiği tahıllarını yazın sıcağı sarartmaz ve yakmazdı. Her sene bahçenin güneşe bakan tarafına ekilen buğday verimli olurdu. Bahçenin kuytu yerlerine ekilmiş yulafı da güre yetiştirirdi. Karabuğdayın mahsulü, üvezinki kadar bol olurdu. Çavdan sırtına gibi parlardı. Dolu olan başağını kaldırmayıp yere doğru süzülürdü. Onun hıyarlarından, turplarından, havuçlarından söz etmeye gerek yoktu. Onlar bütün köyü kışkandırır, köylülerin ağızlarının suyunu akıttırdı.

Sünnetçi Dede’nin evcil hayvanları da vardı. Ama. onlar nedense Sünnetçi Dede’nin değil, hamını Güilyüzüm Nine’nin adı ile anılırdı. Örneğin, onun ibikli tavuğuna, kırmızı horozuna “Gülyüzüm Nine’nin tavuğu”. “Gülyüzüm Nine’nin horozu” derlerdi. Onun, sürünün en arkasından gelen memesi süt dolu, boynuzları gösterişli keçisine de “Gülyüzüm Nine’nin keçisi” derlerdi

Bu tavuk, horoz ve keçi, Sünnetçi Dede gibi yaşlı olsalar bile. Sünnetçi Dede’nin komşu yaşlılardan farklı olması gibi bu hayvanlar da komşunun tavuklarından, horozlarından ve keçilerinden farklıydılar. Bu hayvanların hepsi huyulan ile Sünnetçi Dede’yi andırırlardı. Buna rağmen komşular onları Sünnetçi Dede’ye ait kabul etmezlerdi. Hepsinin sahibi olarak Gülyüzüm Nine’yi bilirlerdi. Sünnetçi

Dede'nin evi, bahçesi, ağaçları ne kadar ona benzerse; tavuklar, horozlar, keçiler de Gülyüzüm Nine'ye o kadar benzerlerdi. Böyle söyleyince, Sünnetçi Dede ile Gülyüzüm Nine arasında farklılık var, onların biri esmer biri sarışın; biri sert mizaçlı, biri yumuşak; biri güzel, biri çirkin gibi yanlış fikirler aklınıza gelmesin. Onların yüzlerinde, benizlerinde, davranışlarında, yaratılışlarında aslında hiçbir fark yoktu. Doğrusunu söylemek gerekirse onlar iki farklı kişi değil, sanki tek kişiydi. Onlardan birisini görüp, diğerini görmeyenler, görülmeyeni başka bir köyde ya da karanlık ormanda çilek toplarken görürlerse mutlaka onun kim olduğunu bilirlerdi.

Onların sadece renkleri değil, düşünceleri de aynıydı. Örneğin, Sünnetçi Dede: “Hanım, bahçeyi sulama zamanı gelmedi mi?” demeye kalmadan Gülyüzüm Nine kovalan alıp dereye inerdi. Sonbahar gelip sünnet düğünleri yaklaştığında, Gülyüzüm Nine: “Beyim, sünnet zamanı geliyor!” demeye kalmadan Sünnetçi Dede abdest alıp usturasını bilerdi. Ama, buna rağmen onlar hiçbir zaman birbirlerini kanştırmazlardı. Gülyüzüm Nine hiçbir zaman Sünnetçi Dede'ye “Hanım”, Sünnetçi Dede de Gülyüzüm Nine'ye “Beyim” demezdi.

Sadece bu kadar değil, onlar arasında iş paylaşımı da vardı. Keçiyi sağmak, tavuklara yem vermek, yumurtaları toplamak, semaveri hazırlamak Gülyüzüm Nine'nin görevi; üvezi sulama, avluyu süpürme, arıklan düzeltme Sünnetçi Dede'nin göreviydi. Az kaldı unuttuyordum, ev temizleme meşakkati de tamamıyla Gülyüzüm Nine'nin işiydi. O, her gün evi birkaç defa süpürür, her perşembe semaverini kum ile temizleyip parlatır, ayda bir defa duvarların çatlaklarını sıvayıp kireçle boyar ve her namazdan önce Dede'nin ibriğine su koyardı.

Evlerinde fazla eşya bulunmamasına, sadece iki kış olmalarına rağmen Gülyüzüm Nine hiç boş durmazdı. O, ocağı yakar, ocakta ekmek, kıstıby⁴ pişirir, bayram günlerinde de Dede namazdan geldiğinde kaymak⁵ hazırlardı. Evdeki az eşyanın arasında değerli değersiz ayrımı yapılmazdı. Ama, üç şey diğerlerinden daha kıymetliydi. Bunlar diğerlerinden tamamıyla farklıydı. Birisi Sünnetçi Dede'ye miras yoluyla kalan sünnetçilik hakkını ispat eden şeceresi. İkincisi sünnet usturası, üçüncüsü de şişeye konulan san merhemdi. Bunlar evin en değerli köşesinde Gülyüzüm Nine'nin kızlık zamanından kalma “Heft-yek”ⁱⁿ⁶ ve bütüleri⁷ korunduğu rafta, küçük bir sandığın içinde dururlardı. Hiçbiri sıradan gündünde kullanılmazdı. Özellikle, şecerenin önemi hem Dede hem de Nine açısından büyüktü. O, her zaman birkaç kâğıda sarılmış, üzeri bezle bağlı karındık⁸ içinde dururdu. Gerçi Sünnetçi Dede onun içinde ne yazdığını okuyamazdı. Ama bu kâğıdın çok önemli olduğunu bilirdi. Bazen önemli bir misafire şecerenin herhangi bir yerini parmağıyla göstererek:

— Bu Salman Fârisi⁹, Allah ondan razı olsun, bu da ben, derdi.

Bu sözleri söylediği zaman biraz gururlanırdı; karşısındaki kişinin basit bir insanla muhatap olmadığım Salman Fârisî soyundan gelen biri ile muhatap olduğunu göstermek için:

—* Hazreli Salman Fârisî bizim ceddinizdir, derdi.

Sonra şeceresinin tarihini anlatmaya başlardı. Anlattıklarının kutsallığına yürekten inanarak sala vatlar getirir, söylediklerim “Allah ondan razı olsun, rahmet’ullahi aleyh”lerle süslerdi.

Dede'ye bu şecere babasından miras kalmıştı. Şecereye kendi adını ekletmek için, Tünler (Gali İmanı) Hoca'ya -Allah rahmet eylesin!- gitmişti. Sünnetçi Dede bunu şöyle anlatırdı:

— Kıştı, babam -Allah rahmet eylesin!- vefat etti. Ölmeden önce ben birkaç defa babamla sünnete gitmiş olsam da sünnet yapma izni alamamıştım. Bir gün değirmenden döndüğümde babam, “Oğlum, git hocayı getir, ben çok kötüyüm.” dedi Ben de hocaya gittim. Köyün Hocası -Allah rahmet eylesin!- o zamanlar Kebir Hoca'ydı. Ben, “Hoca Efendi, babam rahatsızlandı!” deyince, “Maşallah!” dedi. Medreseden hızla çıktı ve koşulan kızağına binip babamın yanına geldi. Evde babamı konuşamaz halde bulduk. Hoca “Yasin” okumaya başladı. Babam hâlâ konuşamıyordu. Babam, Yasin okunurken toparlanırdı gibi oldu. Hocaya bakarak, bir şeyler söylemişçesine dudaklarını kıpırdattı. Hoca bir şeyler anlatmaya çalıştığını görünce “Allah!” dedi. Babam da sessizce “Allah!” dedi ve elini zorlayarak kaldırıp raftaki sandığı gösterdi. Sonra gözü ile beni işaret etti. Hoca, “Sana Sünnetçi Dede olman için izin çıktı.” dedi. Hoca sözlerini bitirmeden, babam yine “Allah!” diyerek ruhunu teslim etti. Allah rahmet eylesin, dualarla gömdük. Gür sadakası¹⁰ için büyük bir koyun verdim. Fidye¹¹ olarak, bir yaşındaki tayı verdim. Kırkı çıkıncaya kadar mezarına gidip Kuran okunması için altı tekenin derisinden dikilmiş kürk verdim. Böylece günler geçti, kış geçti, yaz geçti, sonbaharın gelişiyle sünnet zamanı başladı. Abdest aldım ve babamın usturası ile sünnete hazırlandım. Köyün çocukları, peşime takıldılar. “Kurbankulu, Sünnetçi Dede olmuş!” diye, güldüler. O zamanlar daha gençtim. Bir eve girdim. Bu ev, birlikte büyüdüğümüz Adile'nin eviymiş. Oğlu sünnetlik çağa gelmiş. Konuksever davranarak kuymakla çay ikram ettiler: ama “Bu sene sünnet ettirmeyi düşünmüyoruz, çocuk biraz daha büyüsün!” dediler. İkinci evden de aynı sözle uğurlandım. Köyde sünnet edecek bir çocuk bile yoktu. Geçen seneden bildiğim kadarıyla köyde sünnet edilme yaşına gelmiş çok çocuk vardı. Düşünüp taşınıp yeni kürkümü, güveylik kaftanımı giyinip merhum Kebir

Hoca'nın yanına gittim. Hoca beni evine buyur etti. Eve girer girmez niyet ettim. Hoca, dua okuyup sormaya başlayınca durumumu açıkladım. Hoca düşündü taşındı "Sen Kurbankulu. Tünler (Gali) İmam'a git, ondan ruhsat al." dedi. "Peki, o nerede?" diye sordum. Hoca filan yerde diye tarif etti. Bu sıralarda köye kendini "Sünnetçi" diye tanıtan bir ihtiyar geldi. Bana "Oğlumuz daha küçük." diyenlerin hepsi ihtiyara çocuklarını sünnet ettirdi. Babamın mirasının başkasına geçmesine çok kızdım. Ata hindim. Hoca için bir kap petekli bal aldım ve yola çıktım. On iki gün yolculuk yaptım. Sonunda İmam'ın köyüne vardım. Sabah namazında camiye girdim. Bu ne kalabalık! Cami sakallı şakirtlerle¹² doluydu. Namaz kıldık. Hocanın namazı bitirip camiden çıkmasını bekledim. Hocayla görüşüp, meseleyi anlattım. Bizim hocadan aldığım mektubu kendisine verdim. "Öğle namazına abdest alıp gel." dedi. Öğleyin camiye geldim. Öğle namazımı titreyerek kıldım. Kur'an okundu. Kur'andan sonra hoca beni yanına çağırdı. Dinden imandan sualler sordu, cevapladım. Namazdan sordu, cevapladım Şeceremi sordu, babamın ve dedemin ismini söyledim. Sonra hoca ellerini kaldırıp dua etti. Oradaki büyük şakirde: "Şunun şecerisini temize çekip ismini ekle!" dedi. Sevinerek şecereye ismimi ekleyen şakirde bir gümüş para verdim. On iki günde vardığım yerden on allı günde döndüm. İşte böyle.. Hiç de kolay olmadı onu almak, diye sözünü bitirip şecerisini gösterirdi.

Şecereyi okumayı bilen biri, birçok ayet okuyup salâvat getirdikten sonra "Kurbankulu bin Urazkuh, Urazkuh bin Minlikulu, Minlikulu bin Abdullah, Abdullah bin Muhammetsalih, Muhammetsalih bin Mullamurad Baba¹³, Mullamorad Baba bin Han Gerey, Han Gerey bin Hazret-i Aksak Timur. Aksak Timur bin Hazret-i Ali, Hazret-i Ali bin Seyyid Battal, Seyyid Battal bin Hazret-i Hanefi, Hazret-i Hanefi bin Muhammet, Muhammet bin' Gabdilselam, Gabdilselam bin Mamay, Mamay bin İbn-i Abbas, fbn-i Abbas bin Gabdilmutalib, Gabdilmutalib bin Haşim, Haşim bin Haşan, Haşan bin Hazret-i Bilal, Hazret-i Bilal bin Salman Fârisî, Allah ondan razı olsun" diye şecereyi bitirirdi. Şecereyi okuyan, Salman Fârisî'den Sünnetçi Dede'ye uzanan bin üç yüz yılın ne kadar hızla geçip beş, altı nesilden sonra Salmân Fârisî'ye ulaştığından ve orada geçen tarihî adların doğruluğundan hiç şüphe etmezdi.

Usturası keskin ve acımasız olsa da onun için çok kutsaldı. Dede, onu saiâvatsız eline almazdı. Usturayı gösterdiği zaman, onun babasından miras kaldığını söyler, kutsal nesillerden geçerek, Hazret-i Salmân Fârisî'den geldiğini mutlaka eklerdi. Ona da Hazret-i Resûl'ün kendi eliyle verdiğini anlatırdı. Usturaya bakan insanın "O zamanda ustura var mıydı?" diye bir fikir aklına bile gelmezdi. Sünnetçi Dede'nin aklına da hiç şüphe düşmezdi. Zaman, daha insanları bozmamıştı. İnsanların sözlerine güvenilirdi. Yazılı sözlere de Kur'an gibi değer verilip inanılırdı.

* * *

Günler kısalmaya, geceler soğumaya başladığında gelinler kendir tezgâhlannı çatıdan indirip kurmaya başlar, kızlar yakalara dantel yapmaya oturur. Sünnetçi Dedelerin evinde de hareketlilik başlardı Bugünlerde Gülyüzüm Nine çamaşır yıkar, evin döşemelerini siler, semaverini ayna gibi parlatır ve bütün yaz toplayıp sakladığı¹⁴ kaymağından tereyağı yapardı.

Beklenen gün geldi, havalar soğudu, sinekler ve kelebekler kayboldu. Sünnetçi Dede sabah namazına önceden gider, niyet eder, namazı bitirdikten sonra nafilâ namazı da kılardı. Hocaya giderek "Hayırduanızı vermek için bugün bize gelir misiniz? Hanım semaverini hazırlayacağını söyledi." deyip hocayı yemeğe çağırırdı. Hoca da davet edileceğini önceden hissederek daveti kabul ederdi. Sünnetçi Dede, "Hoca. Ustazbike¹⁵ ile beraber geliniz. O zaman siz. abdestinizi tazeleyin, ben de bu arada gidip hanıma müjdeyi vereyim." derdi. Dede, acele acele eve gider; yanan ocağın başında kaynayan semaverin yanı başında bekleyen hanımına müjdeyi verip kendisi giyinmeye başlardı. O, güvey olduğunda gelinin hediye ettiği yakası işlemeli gömleğini, onun üzerine de önceki hocanın hediye ettiği yıpranmaya yüz tutmuş ama hâlâ iyi görünen yelege giyer; kafasına da hocanın torununun sünnetinde hediye edilen kelepüşü¹⁶ takardı. O, bu giysilerle yıllar öncesine döner, yeniden yakışıklı bir genç olurdu Bu kıyafetlerle hocayı avluda karşılamak için dışarı çıkardı. Gözünü kamaştırır güneşten kendini kollamak için elini yüzüne siper edip hocanın evine doğru bakardı. Hocanın evden çıktığını görünce "Hanım, hanım!" diye seslenirdi. Hanımı da ocaktaki kuymakları alarak semavere biraz daha kömür atıp dışarı çıkardı. Hocanın selamına Sünnetçi Dede karşılık verirdi. Gülyüzüm Nine "Sağ ol hocam, Ustazbike'yi de almış gelmişsin. Buyur Ustazbike!" diyerek Ustazbike'nin sırtını sı yazlardı ve "Ey, güzelim, sağ olası! Bizi sayıp geldiğiniz için Allah'ım cennetinin yedi kapısını size açsın! Bizim fakirhanemize teşrif ettiğiniz için Allah'ım size altın, gümüş saraylar nasip etsin!" derdi. Hoca hanımıyla "Âmin!" diyerek eve buyururdu. Âdetin dışında olsa da Ustazbike Sünnetçi Dede'den gizlenmeden hocanın yanında otururdu. Geleneğe ve şeriata uygun olmayan bu işi düzeltmek için hoca duadan sonra:

— Evet, Sünnetçi Dede, Ustazbike’yi yanımda getirmek âdetten olmasa da Gülyüzüm Nine’nin gönlü olsun diye getirdim. Kusurumuza bakmayın, derdi.

Otuz yıldır tekrarladığı bu sözlere Gülyüzüm Nine de her zamanki gibi:

— Sağ ol hocam! Teşekkür ederim. Bütün insanlardan farklı tutup bizi kendinize denk gördüğünüz için sağ olun. Salman Fârisî şefaatiniz olsun! diye cevap verirdi.

Salman Fârisî sözünü duyan Sünnetçi Dede olduğu yerde yücelir, gözleri nurla dolardı. Yüzü birden gençleşirdi. Hoca, hediye olarak getirdiği çayı ölmüş oğlu “Abdurrahman’ın hakkı” diyerek Sünnetçi Dede’ye uzatırdı. Ustazbike de Gülyüzüm Nine’ye “Ölmüş kızımın hakkı” diyerek, işlenmiş göğüslüğü verirdi. Yine dualar okunurdu. Gülyüzüm Nine:

— Allah size cennet nimetlerinden nasip etsin, kıyamet gününde yüzünüzü ak etsin! dualarıyla çayları getirirdi. Gülyüzüm Nine’nin ocağından peremeçlerin¹⁷, koymakların cızır cızır sesleri gelirdi.

Hoca da hanımı da her zaman olduğu gibi kendi evleriymiş gibi yiyip içerler, sohbetle dalarak kaç fincan çay içtiklerini saymazlardı. Ancak semaverde su kalmayınca «Doyduk, doyduk!» derlerdi. Gülyüzüm Nine semaverine yeniden su doldurur, ardından yine içmeye devam ederlerdi. Üçüncü defa semaveri suyla doldurmak isleyince Hoca karşı çıkar, hanımı da razı olmazdı. Gülyüzüm Nine «Hocam sizinle aynı ortamda çay içmekten çok müşerrefim.» deyince yine semaver gelir, birlikte içerler, su yine bilerdi. Semaverin dördüncü sefer yenilenmesine artık ne hoca razı olurdu ne de Ustazbike. Gülyüzüm Nine ısrar etmeden boşlan toplardı. Sünnetçi Dede “Hoca, ervahlar için!” derdi. Hoca böyle zamanlarda okunan kısa duayı okumadan. “İnna Fetahna”yı başından sonuna kadar Arapça, Farsça kelimeleri karıştırarak okurdu. Sünnetçi Dede, hoca duayı bitirince, fırının üzerindeki raftan önceden hazırladığı büyük beş kuruşluğu hocanın eline, üzerinde “beş” yazsa da şimdi yarım olarak geçen beşliği de Ustazbike’nin eline verirdi. Paralar sıcak olsa da hoca ve hanımı dua ederken onları ellerinden düşünmezlerdi. Duadan sonra hoca âdet olduğu üzere “Allah size uzun ömür versin, bahtınızı açık etsin!” demeye kalmadan Gülyüzüm Nine bir yerden çıkarttığı büyük iki kuruşu hocaya, bir kuruşu da hanımına verip “Padişahın hizmetinde ölen oğlum için!” diyerek sözü bitirirdi. Yine dualar başlar Bunun ardından Gülyüzüm Nine “Kusura bakmayın sizi iyi ağırlayanındım.” derdi. Hoca da “Elinize sağlık, çok iyi ağırladınız.” deyince. Gülyüzüm Nine “Yemek hazırlayamadım. Azıcık çorbam var, bari onu için.” derdi. Sonra tavuk suyunda yapılan çorbayı getirirdi. O çorba bitmeden kazın iç organlarından yapılan fokur fokur kaynayan çorbalı beliş¹⁸ getirirdi. Bu sırada Sünnetçi Dede de dışarı çıkar, elinde sosla¹⁹ dolu büyük kâse ile geri dönerdi. “Belki hocam beğenirsiniz.” deyip getirdiği soslayı hocaya uzatırdı. Beliş yenir, sosla içilirdi. Belişin içi bitince, sıra dibinin kesilmesine gelir, hoca da hanımı da “Kesme! Kesme!” deseler de kesilen belışten de bir dilim yerlerdi. O da bitince Gülyüzüm Nine, “Hoca, duanızı eksik ediyorsunuz; bu sene ördeklerimden biri kaçıp başka yere yumurtlamış. Ördeklerim az oldu.” diyerek pişmiş ördek getirirdi. Hoca “Siz bizi çok iyi ağırladınız.” der, Ustazbike de “Doyduk artık, gerekmez, kesmesen de olur,” derdi. Ama ördekten de hocanın küçük oğluna ayrılan parça hariç hiçbir şey kalmazdı. Ördekten sonra Gülyüzüm Nine “Kusura bakmayın, hoca. Hiçbir şey hazırlayanındık.” diyerek içine yumurta doldurulan hamur dolmasını getirirdi. Yine “Kesme, kesme!” demelerine rağmen kesilir ve o da yenirdi. Bunlardan sonra Gülyüzüm Nine “Kusurumuza bakmayınız hazret!” demeye başlar. Sünnetçi Dede bir yerlere kaybolur, büyük bir karpuz getirir, hoca da hanımı da “Yiyecek yerimiz kalmadı.” demelerine rağmen, överek karpuzu yerlerdi. Sonra Gülyüzüm Nine ne kadar semaveri getirmeye ısrar etse de hoca razı olmazdı. O, bu sırada evin önündeki yemeğe davet etmek için geleni işaret ederek “Ustazbike kalsın, biz Kurbankulu Ağa’yla beraber gidelim.” derdi. “Kurbankulu” sözünü hoca sadece kan aldığında, Mahdum’u sünnet ettiğinde söylediği için, Sünnetçi Dede de Gülyüzüm Nine de yine içlerinden sevinirlerdi. Sünnetçi Dede “Öyleyse hoca, bize hayır dua oku, bugün ilk gün başlamak isterim.” derdi. Hoca ellerini kaldırıp dua eder ve Sünnetçi Dede ile dışarı çıkarlardı. Genelde, Ustazbike ile Gülyüzüm Nine sohbetlerine devam ederler, biraz daha çay içerlerdi. Karınlan doymuş olsa da, kalmış hamur içi yemekler ile koymaklardan, belişlerden biraz daha yerlerdi.

Sünnetçi Dede aynı gün öğleden sonra, sabah giydiği bayramlık elbiseleriyle merhemini salâvat getirerek kâğıda sarar, usturasını 'göğüs tarafındaki cebine koyup, komşu Miftah’ın oğlunu yanına alır, görevine başlardı. İlk olarak hocanın oğlu varsa ona, onun oğlu yoksa müezzine, onun da oğlu yoksa hacıya, onun da oğlu yoksa dindar olan Gubey Dede’ye, onun da oğlu yoksa başka bir namazında niyazında ulanın evine giderdi. Babalarının elinden tutup getirdiği, onun karşısına çıkmamakta direnen biraz daha büyükçe çocukları sakinleştirmek için cebinden çıkarıp bir elma verir: onlarla konuşur ve onlara kamçı yapacağına dair söz verirdi. Böylece, çocuğu inandırınca ona “Kırmızı, güzel pantolon diyeceğiz, ölçü alalım!” der ve yatırıp yanındakilere tutmalarını söylerdi. Salâvat getirip “Bismillâh, Allahü ekber!” diyerek pipisinin derisini keserdi. Sonra, bağırıp çağıran çocuğun yarasına merhemini sürüp dışarı çıkarmalarını emrederdi. İş bitince de ellerini yıkar, gene salâvat getirip usturasını ve merhemini yerine koyar; hazırlanan çay sofrasına oturur ve önceki sünnetlerini anlata anlata çay içerdi Sünnet sadakasını alıp, âdete göre kendisine

verilen bir ekmeği yanındaki çocuğa taşıtırdı. Böylece, bugünkü işini bitirip huzur içinde evine dönerdi. Bu zamanlarda kendini çok genç hisseder, bambaşka bir insan olurdu. Uykusunu da rahat uyurdu. Rüyasında ufak tefek şeyler görmez, görürse de dedelerinden Salman Fârisî'yi veya Seyyid Battal Gazi'yi görürdü

Ertesi gün sabahtan çıkar, gün boyunca dört-beş yerde sünnet yapar, beş-altı ekmekle eve dönerdi. Ekinin bol olduğu yıllarda, büyük köylerde bu hizmet bir-iki hafta sürerdi. Bu zamanlarda Gülyüzüm Nine'nin evi ekmekle. Sünnetçi Dede'nin cebi de bakır paralarla dolup taşardı. Sünnet bitince Dede, sünnet ettiği çocukları tekrar dolaşır, yine bağırıp çağırın ve sünnet edilen yerlerini göstermek istemeyen çocuklarla ilgilenir "İşte cici olmuş, iyileşiyor artık oğlum." der, bağırıp çağırın çocukların yarasına merhem sürerdi Gene çay içip ekmek alıp giderdi. Böylece. bir defa daha dolaşırdı.

Sünnetçi Dede bu işi abdestli, salâvalı, "Bismillâh" diyerek yaptığı için, çocukların yarası çabuk iyileşirdi. Çok nadir yara olanlar da sinekler çıkmadan çabucak iyileşirdi. Köydeki çocukların sünnet edilmesi bitince Sünnetçi Dede mezarlığa gidip Kur'an okur; hocanın evine uğrayıp sadaka verir, Ustazbike'ye kuru yemişler götürürdü. Sonra komşunun arabasını alıp, sünnet ettiği çocukların ailelerinden sünnet aşlığı toplardı. Çuvallar dolusu karabuğday, bulgur, çavdar, yulaf yükleyip eve getirirdi. Evin önündeki bütün bidonlar tahıl ve un ile dolardı. Toplanan ekmekleri satıp, hanımına entari, önlük; kendisine de gömlek, pantolon alırdı. Ramazanın gelmesine çok zaman olsa da "Sayılı gün çabuk geçer!" diyerek camide yapılacak iftar için iki koli hurma alıp müezzine verirdi. Yine eski hayatına döner ve gelecek yılın sünnet zamanını bekleyerek yaşamaya başlardı.

Bu şekilde ydılar geçti, gençler evlendi, çocuklar doğdu, yine sünnetler yapıldı, yeni nesiller yetişti. Gençler yaşlandı, yaşlılar öldü, ydılar geçip gitti. Ama bu geçen yıllar Sünnetçi Dede'nin yaşım artırmadığı gibi, ne yüzüne yeni çizgiler ekledi, ne de belini daha da büktü. O, zamanın nasıl geçtiğini bile fark etmez, hep aynı Sünnetçi Dede olarak dururdu.

Tıpta bilindiği gibi İnsanın kanının koyuluğu, cıvıklığı ve o kanın akışı, yılın mevsimleri ile çok ilişkilidir. Kışın, insanların kanları durgundur. Kan, damarlarda yavaş yavaş akar. Kışın deri biraz kesilir veya damar koparsa, kan kâseden dökülen kaymak gibi süzülerek akar, yara çabuk iyileşir. Günler uzayıp güneş yeryüzünü daha çok ısıtmaya başlayınca, sokaklarda şuhur toplanır, insanın vücudundaki kan da güneşte eriyen kar gibi hızlı akmaya başlar. Günler ısınınca kan da cıvıklaşır. Mayıs'ta artık tatlı bir yaz sütü gibi olur. Bundan dolayı, insanlar kendilerini gençleşmiş hissederler, sırtlarından ağır bir yük kalkmış gibi olur. O zaman kan kendiliğinden kış boyunca toplanan bozuk kötü kanı vücuttan atmaya başlar. Yaz gelip sıcaklar bastırınca kan daha bir cıvıklaşır. Kan, sanki insanın içinde durmak istemez, insanın içini kaynatır. Yanlışlıkla insanın bir yeri kesilirse, çok kan kaybeder. Havalarda soğumaya başlayıp kırağı düşünce, kan yine süt üzerindeki kaymak gibi koyulaşır. Kış yaklaşınca daha da koyulaşır. Bundan dolayı hekimler kan aldırma, sülük oturtma bu mevsimde yaparlar. Çok gerekli olmadıkça hastanın tedavisi için kanın akışkan olduğu zamanlarda damarını kesip fazla kan kaybetmesine sebep olmazlar. Kışın koyulaşan kan harekete geçirmeyenler, yolunu bozmazlar barajlarını yıkmazlar. Kışın biriken kötü kanı kendiliğinden vücuttan atılması için bahan beklerler. Bahar gelip havalarda yeterince ısınınca sülük ile kan aldırırlar.

Kanın akışında ve koyuluğunda, mevsimlerin olduğu gibi ayın ve günün de etkisi vardır. Dolunay zamanında kan damarda çok olduğu için kan almak tehlikelidir. Kanı durdurmak zor olur, çok kan kaybedilebilir. Ay. yeni doğduğu zaman damarlara geçmeyen yeni kanın dışarı çıkma ihtimali büyük olduğu için yeni kanın çıkıp, eski kanın damarlarda kalma ihtimali vardır. Bu nedenle ayın dolunay evresi bitmek üzereyken kan alınması uygundur. Bu iş için ayın on dokuzu ve yirmi birinci günleri tercih edilir.

Kan alınmasında haftanın günleri ile günün dilimlerinin de bir ilişkisi vardır. Fakat günlerin hepsi de Allah'ın günleri olduğu için bu ilişkiyi hekimler talimin edememişlerdir. Allah bu sırrı onlardan saklamıştır. Günler konusunda durum böyle olsa da sebebi belli olmamakla birlikte kıyı aldırma için salı ve pazar günlerini daha faziletli görmüşlerdir.

Bizim Sünnetçi Dede, Salman Fârisî hazretlerinden veraset yoluyla sünnetçiliği almış olsa da İbn-i Sina hazretlerinden tıp, simya ve kimya gibi ilimleri veraset yoluyla almadığı için doğal olarak tıbbın bu inceliklerini bilemezdi Ama, yıllardır hocalar, mollalar, müezzinler ile haşır neşir olması, çok sayıda sülük tedavisi yapması, onların defalarca kanlarını alması, ona büyük tecrübe kazandırmıştı. Sünnetçi Dede, sonbaharda kan almaz, kışın sülüğe de katı emdirmezdi. Hiçbir zaman dolunayda bu işle uğraşmaz ve yazın sıcaklığında bıçağını damarlara saptamazdı. Hiçbir zaman Cumartesi gününde kan almazdı. O, kan almak için zamanını, gününü hesaplayıp saatini beklerdi.

Böyle bir gün yaklaşınca hoca, oğlu veya hizmetçi aracılığı ile Sünnetçi Dede'ye "Salı günü kan almaya gelsin." diye haber gönderirdi. Sünnetçi Dede sülüklerini alır, ılık suda güzelce yıkar, kan damarlarına vurduğu bıçağını bilirdi. O, bu gün gelince yine güveylik gömleğini, Kebir Hoca'dan kalma

yeleğini, Mahdum'dan gelen kelepüşü giyip, bembeyaz beze sardığı kan alma âletlerini alır, sabah çayını içip Hoca'nın yanına giderdi. Hoca onu kapıda karşıladı. Ustazbike, sulan tasa doldurdu. Hoca abdest alıp kan alma ile ilgili hadisleri okur, salâvat getirirdi. Sünnetçi Dede yine "Bismillah!" deyip salâvat getirerek hocanın şakaklanndaki saçları ustura ile nazikçe keser ve yine "Bismillah!" deyip salâvat getirerek bıçağının ucu ile damarı keserdi. Kan, hocanın boynuna süzölmeye başlayınca, kan akan bölgeye sülükleri yapıştırırdı. Daha sonra deliği kapatmak için kurutulmuş koyun memesinden yapılmış ipi ıslatıp bağlardı. Diğer şakağa da aynı işlemleri yapardı. Sülüğün kan ile dolmasını beklerdi. Bu sırada Sünnetçi Dede'den önceki hocaların nasıl kan aldırıldığını sorardı. Sünnetçi Dede de Kebir Hoca'nın kan aldırınca bayıldığını, bundan dolayı Ustazbike'nin hocaya kan aldırma için izin vermediğini anlatırdı. Her zaman bu olayı anlatıncaya kadar sülük kanla dolmuş olurdu. Yine Sünnetçi Dede "Bismillah!" deyip salavat getirerek sülüğü yavaşça alır, önceden hazırlanmış kavanoza koyar ve pıhtılaşmış kana bakarak "Suphanallah, hoca nazar değmesin, kanınız çok kirlenmiş, simsiyah!" derdi.

Sünnetçi Dede tekrar kan almak için Hoca'nın başında yer arıyordu. Diğer kan alınan yerlerin yaraları yeni kapanmaya başlasa da yine aynı yeri bıçağıyla kanatır ve sülüğü oraya koyardı. Sülüğü koyduktan sonra gene geçmiş olaylar hakkında konuşmaya başlardı. Buradan da kan simsiyah çıkarsa Sünnetçi Dede "Maşallah hoca!" der, yine hocanın kanının fazla bozulduğunu anlatır, hoca da bozuk kanın damarlardan tamamıyla alınması için hazırlanmaya başlardı. Fakat bu olayla ilgili "Sülüğe kan emdirmek sünnet de olsa kan aldırma bidat değil mi?" diye düşünürdü. Peygamberimizin kan aldırılması ile ilgili hiçbir hadisini duymadığını söyler; ayağa kalkıp raftan dinî kitapları alarak bu olay ile ilgili hadis aramaya başlar ve kan almayla ilgili hadisi bulunca kan alınmasına İzin verirdi. Sünnetçi Dede, hocanın sol veya sağ el dirseğinin büküldüğü yerden damarını bulur, yine "Bismillah!" diye salâvat getirip bıçağı ile keser, kan fışkırarak tavana ulaşınca hocanın kolunu tasa doğru eğerdi. Sünnetçi Dede kirli kanın akıp çıktığını görünce yine "Maşallah, maşallah hoca, kanınız çok kirlenmiş, simsiyah!" derdi. Hoca ise bu kirli kandan kurtulmak için durmadan kanını akıttırırdı. Genelde iki üç kepeç, fakat bazı yıllarda hocanın kam çok kirlendiği zaman daha çok akıtır ve kanın akması için koydukları tas dolunca damarı iyice kapatıp kanı durdururdu. Sonra hoca ellerini yıkardı. Sünnetçi Dede ise kan dolmuş tası alıp dışarıya götürürdü. Mahşer günü kan sahibini aramasın diye çocukların oynamadığı bir yerde çukur kazar, salâvat getirerek her yıl kanı aynı yere gömerdi. Bundan sonra Ustazbike'nin semaverde hazırladığı çayı içerlerdi. Sünnetçi Dede hocaya, kanı yumuşatmak için pişmiş kaymak yemesini, kanı akışkan hâle getirmek için de limonlu çay içmesini tavsiye ederdi. O zaman insanlar daha sağlıklı olduğu için kan aldırma hocaya dokunmazdı. Ama bu kan aldırmanın çok faydasını da görmezdi. Hoca, kan aldırıldığı gün başı dönse de eski hâline çabuk döner ve güçsüz düştüğünü fark etmezdi. Kan aldırıldıktan sonra kendinden geçme, bayılma gibi durumlar hocada hiç görülmezdi. Çaydan sonra Sünnetçi Dede dua okuyup kalkar, çay için teşekkür eder, hoca da zahmetleri için Dede'ye teşekkür ettikten sonra bir hediye verirdi. Sünnetçi Dede'nin zahmetleri Allah rızası için olduğu gibi, hocanın da hediye vermesi Allah rızası içindi. Bu alış verişler şimdiki gibi bizim, doktorlara veya ebelere emeği karşılığı verilen ücret gibi değil, hediye vermek gibi bir şeydi. Bundan dolayı çoğu zaman hoca, Sünnetçi Dede'ye para yerine fazla eski olmayan gömleği veya bundan dört yıl önce alınan deri çizmeyi veyahut da Hacı Ahmet'in hacdan hediye olarak getirdiği misvakı verirdi. Sünnetçi Dede bunların hepsini severek alırdı. Fakat misvaka ayrı bir değer verir, onu aldığına daha çok sevinirdi. Misvakı Gülyüzüm Nine'ye övünerek gösterir ve ocağın yanındaki en güzel yere koyardı.

Sünnetçi Dede'nin zevkle yaptığı bu işler de geçer, o yine eski elbiselerini giyer ve eski hayatına geri dönerdi. O zamanlar cediti, kadîmi, gazete mazete, parlamento marlamento yoktu. O zamanlar medrese, okul, dil konusunda yapılan tartışmalar yoktu. Mollalar ile gençler arasında da sorunlar yoktu. Bütün sorunlara çözüm bulunurdu. Her yöntem kabul edilirdi. Her insanın görevi birbirinden farklıydı. Yeni iş, yeni haber yoktu. İş ve haberin yokluğu da gerekçesi de hissedilmezdi. Hayat her yerde aynı şekilde, yazın rüzgârsız günde durgun akan İdil nehri gibi akmaktaydı. Ona karşı koyacak bir baraj, onun akışını terse çevirmeye çalışacak bir riizgâr da yoktu. Öyle bir sükûnet vardı ki bu sessizliğin ucu bucağı yoktu.

* * *

Bu dinginlikte ömür geçerken, sessizliğin hüküm sürdüğü bir sabah Sünnetçi Dede kapıyı vurarak hocayı uyandırıp titreyen bir sesle:

— Hoca, hoca! Hanım rahatsızlandı. Yasin okumak için gelir misiniz? dedi.

Hoca, Sünnetçi Dede'yi sakinleştirip "İnşallah geçer, soğuk almıştır." dedi. Ancak kendisi de endişelenmişti. Çabucak abdest alıp Sünnetçi Dede'nin evine gittiler. Hoca, evde bir o tarafa bir bu tarafa dönen ve "Allah! Allah!" diyen Gülyüzüm Nine'nin baş ucunda huşu ile Yasin okudu, uzun uzun dua etti ve Sünnetçi Dede'yi bir kez daha teselli ederek evine döndü.

Eve gelince kaynamış semaverin başında bekleyen Ustazbike'ye durumu anlattı. Ustazbike de

endişelendi. O, çayım içer içmez, hacdan getirilen hurmayı alıp küçük bir kâseye pişmiş kaymak koyarak Gülyüzüm Nine'nin durumunu öğrenmek için ziyaretine gitti. Komşu Adile Nine ile beraber semaverde su kaynattılar ve demlikte şifalı otları demleyip Gülyüzüm Nine'ye içirdiler. Sonra saiâvat getirip hurmadan da bir parça yedirdiler. Gülyüzüm Nine'ye dua edip, onu yatağına yatırdılar. Öğle abdesti ile hoca, bir tabağı safran koyup yanında bir de Ayet'ül-Şifa yazıp gönderdi. Komşu hanım ile Uslazbike, Gülyüzüm Nine'ye abdest aldırıp hocanın göndermiş olduğu suyu içirdiler.

Ama Gülyüzüm Nine İyileşemedi. O. ikinci namazını hocanın izniyle oturarak kılsa da akşam namazını kılamadı. Halsiz kaldığı ve başını kaldıramadığı için Sünnetçi Dede, başında toplanan kanı alacak oldu. Ama bu işin zamanı değildi. Zamanı olmadığı için de günah olur endişesiyle akşamdan sonra hocaya danışmaya gitti. Yazın sıcak olduğundan hoca hemen "Olmaz, kanın akışkan zamanı!" diyerek izin vermedi. Dede çok ısrar edince hoca "Başka bir hadis veya değişik yorumlar var mı?" diyerek uzun süre kitap karıştırırsa da kan aldırmanın bu zamanda faydalı olacağına delil bulamadı.

Hoca yatsı namazı için abdest alırken Sünnetçi Dede ağlamaklı bir şekilde gelerek:

— Hoca, hanım çok kötüleşti, konuşamıyor, dedi.

Hoca, Gülyüzüm Nine'nin kötüleşmesinde kendisini suçlu hisseder gibi aceleyle giyindi. Uslazbike de biraz zezem, biraz kuru incir alarak ona eşlik etti.

Hoca, Yasin'i ne kadar yüreklen okusa da Uslazbike ne kadar ilaçlarla iyileştirmeye çalışsa da Gülyüzüm Nine'nin vücudu hiçbirine cevap vermedi. Gülyüzüm Nine, birkaç danla zezem suyundan başka hiçbir şey içemedi. Komşulardan Merfuga Nine ve Adile Nine gece onun başında beklediler. Hoca ile Uslazbike ise evlerine döndüler.

Ama sabah güneşi doğar doğmaz Sünnetçi Dede hocayı uyandırdı ve:

— Hamın ruhunu teslim etti, dedi.

Sünnetçi Dede, sabah namazını camide kıldıktan sonra orada bulunanlara "Cemaat, hanım vefat etti, mezar kazmaya yardım eder misiniz?" dediğinde sesinde bir titreme, yüzünde bir hüznü yoktu. Sanki bayram hazırlığı yapıyormuş gibi davranıyordu.

Köylüler mezar kazmaya gitti. Köyün kadınları Gülyüzüm Nine'nin evine toplandılar. Ustazbike sabah çayından sonra cenaze evine Kur'an okumaya gitti. Uzun uzun ölüm, kabir azabı, cennet, cehennem hakkında konuştuktan sonra Gülyüzüm Nine'nin kefenini kendi elleriyle hazırladı. Gülyüzüm Nine'yi, köyün müezzininin hanımı yıkadı. Sonra hacdan gelen Meryem Ana Saçı'nı²⁰ zezem suyuna batırıp Gülyüzüm Nine'nin her tarafına sürdü.

Köyün bütün yaşlıları cenaze evine toplandı. Gülyüzüm Nine'nin, ölümünde dağıtılmak üzere önceden hazırlamış olduğu on iki havlu, cenaze işlerinde yardımcı olanlara dağıtıldı. Kızıl ipe kenarları işlenmiş üç havlu hoca ile Ustazbike'ye verildi. Sandığından çıkan elli tane bir kuruş, yirmi beş tane üç kuruş cenazeye gelenlere dağıtıldı. Cenaze namazı için köylüler camiye toplandı. Cuma namazından önce cenaze toprağı verildikten sonra, hocalar Sünnetçi Dede'nin evine gidip son duasını okudular. Hoca Cuma namazından sonra cemaate Havi namazı²¹ kıldırdı. Sünnetçi Dede, bütün bu olanlardan etkilense de üzüntüsünü kimseye hissettirmedi. Cuma namazından sonra hoca ile yemeğı gitti. Orada çokça yedi, içti.

Sünnetçi Dede evine döndü. Bahçe kapısından girdiğinde komşu hanımları ile dolu olan karanfil kokulu evi başına yıkılmış gibi oldu. Sünnetçi Dede evin kapısını açar açmaz karanfil kokusunu alınca uzun yıllar birlikte yaşadığı Gülyüzüm'ün dönülmeyen bir yola gittiğini, sevgili hanımının ölmüş olduğunu anladı. Gülyüzüm Nine'nin sandığının üzerine oturup uzun uzun dua etli. Dede'nin gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Duasını bitirdikten sonra Dede "Ya rabbim. rahmetlinin günahlarını affet!" diye yüzünü sıvazladı. Gözlerinden akan yaşları bir türlü engelleyemedi. Gülyüzüm Nine'yi evde bulabilecekmiş gibi evin bütün odalarına girdi, baktı ama onu bulamadı. Bahçeye çıktı. Orada da Gülyüzüm Nine yoktu.

Sünnetçi Dede, eşinin öldüğüne kanaat getirip evine girdiğinde bahçeden bir ses geldi. Dede, Gülyüzüm Nine'nin ruhu döndü sanıp ürkererek kapıyı açtı. Gülyüzüm Nine'nin kedisi içeri girdi. Kedi miyavlayarak evin bir o tarafına bir bu tarafına koşmaya başladı. Sonra Dede'nin karşısına gelip durdu, başını kaldırarak Dede'ye baktı ve miyavladı. Sünnetçi Dede, kedinin bu hâlden Nine'yi aradığını hissetti. Sünnetçi Dede'nin gözlerinden yine yaşlar akmaya başladı. Orada bulunan kediyi konuşmaya başladı:

— Ninen Öldü, ninen öldü. Cennete gitti. Dua el. dedi.

Kedi, sanki söylenenleri anlamış gibi miyavladı.

Sünnetçi Dede'ye hanımı gibi bu kedi de çok yakındı. Dede, kedinin tabağına süt koydu. Ama, kedi süte ağzını şöyle bir değdirip geri çekildi.

Sünnetçi Dede, kedinin de kendisi gibi üzüldüğünü düşünerek canı sıkıldı ve evden çıktı. Dede avluya çıktığında, dişi ördeğin arkasına art arda sıralanmış nehirden dönen ördekleri gördü. Eve dönen ördeklere ninenin öldüğünü fark ettirmemek için evin önündeki torbadan yem alıp vermek istedi. Fakat bunu gören ördekler vakvaklamaya başladılar. Sünnetçi Dede onların sesinden de "Nine nerede?" demek

istediklerini anladı. Ördeklerden kurtulmak, dışarıya çıkmak için kapıya doğru yöneldi. O arada hocanın oğlu bahçe kapısına kadar gelmişti. Sünnetçi Dede'yi evlerine çay içmeye davet etti.

Hocanın evinde Gülyüzüm Nine hakkında sohbet edilmesine rağmen Ustazbike nin tatlı çayından içen, lezzetli yemeklerinden yiyen Dede, üzüntüsünü biraz da olsa unuttur gibi oldu.

Sünnetçi Dede ikinci namazını kılıp evine döndü. Avluda onu büyük boynuzlu kart keçi meleyerek karşıladı. Sünnetçi Dede keçinin haşini okşadı. Ama keçi sağılma vaktinin geldiği için "Sağınız!" der gibi Nine'yi aramaya başladı. Bu durumu gören Sünnetçi Dede dayanamayıp ağlamaya başladı. Sonra komşunun gelini gelip keçiyi sağdı. Keçi, sağdırmak istemeyen bir sesle "Sütümü çalıyorlar, Nine gel!" der gibi durmadan meliyordu.

Sünnetçi Dede, akşam namazı için abdest almaya niyetlenerek ibriği aramaya başladı. İbriği daha önceki yerinde bulamayınca Dede'nin aklına yine hanımı geldi. Yatsı namazına kadar yalnız başına Kur'an okuyarak, dua ederek zaman geçirdi. Yatsı namazını kıldıktan sonra hayatında ilk defa yatağını kendi serip yattı. Yatak ona sert, yastığı yabancı geldi. Evlendiğinden beri yaşadığı evi, sanki başka bir evdi. O, bildiği bütün duaları okuyarak uyumaya çalıştı. Ancak yanında hanımının yokluğunun acısını hissedince bir türlü uyuyamadı. Sünnetçi Dede yatakta derin derin düşündü. Gençliğinden bugüne kadar hayatı gözlerinin önünden geçti. Gün boyunca gezmekten yorgun düşmüş bedeninin ağrısına bir de baş ağrısı eklendi. Uykuya dalmıştı ki keçinin melediğini duydu. Onun melemesinden Sünnetçi Dede yine nineyi özlediğini anladı. Yine uykusu kaçtı. Yine düşünceler, yine üzüntüler...

Tan ağarmaya başlamıştı. Sünnetçi Dede uykuya daldı mı, dalmadı mı o belli değil, beyazlar içinde gülümseyen Gülyüzüm Nine'nin "Beyim, namazını kaçıracağını!" dediğini duydu. Dede sıçrayarak yatağından kalktı. "Elhamdülillah, ruhu cennetteymiş." diyerek etrafına bakındı. Gerçekten de namaz vakti gelmişti. Kalkıp abdestini alıp namaza gitti. Namazdan sonra hocaya rüyasını anlattı. Hoca:

— Ruhu cennetteymiş, diyerek İhtiyarı sevindirdi.

Fakat eve gelince yine yalnızlığını hissetti. Sanki, bu geniş ev, üzerine yıkılmaya başladı. Sünnetçi Dede, evinde yalnız kalmaya dayanamayınca, boş zamanlarını komşularıyla beraber evin önünde veya bahçede geçirmeye başladı. Ama geceleri yalnız uyumaya bir türlü alışamadı. Bu yalnızlığa çarede bulamadı.

Bir gece kötü bir rüya görürken uyandı. Bütün vücudunun üşüdüğünün farkına varıp battaniyeye sarıldı. Ama ne yaparsa yapsın sırtım ısıtamadı. Bir sağa, bir sola dönmesi de fayda etmedi. Sırtı hâlâ üşüyordu. Bir ara uykuya dalar gibi oldu ama tekrar uyandı. Böyle bir hâlde, sırtı üşüdüğü için yarı uyanık yarı uykulu bir şekilde "Hanım, hanım! Sırtımı ısıt!" dedi. Ancak bir anda kendi sesini duyarak uykudan uyandı. Bu sestен korkarak uykusu kaçtı. Yine ninenin öldüğü; ninenin onun sırtını ısıtıp birlikte uyudukları geceler akıma geldi. Mutlu bir hayat sürdükleri eski günleri hatırladı. Sırtının üşümesi daha da arttı. Dede yine hanımını düşünmeye başladı. Düşünürken kendisi de farkına varmadan "Evlenmem gerekiyor." diye bir fikre kapıldı. O. bu fikri aklından atmaya çalıştı fakat bu fikri aklından çıkaramadı. Sırtının üşümesi de bu fikrin sabitleşmesine sebep oldu. Her geçen dakika bu fikre kapılarak "Evlenmem lâzım!" dedi. Uzun süre düşünmekten uyuyamadı. En sonunda evlenmeye karar verdi. Dahası, bu fikri beyninden atamaz oldu. Komşu çocuğunda gördüğü oyuncuğası babasına aldırma için mat eden çocuk gihi bütün varlığı ile bu fikre sabitlendi. Bu kararından sonra sanki gençleşir gibi oldu. Yatağa yatıp evlendiği günleri düşündü. Kendi düğünü, gelinin yanma bel bağının ucunu gizleyip girdiği gün²², kapı mandalı tutan çocuklara bahşiş olarak kırmızı mendil veriş, şal örtünmüş genç karısı ile misafirlige gidiş, oynadıkları oyunların hepsi en ince ayrıntısına kadar bir bir gözünün önünden geçti. Bunların verdiği lezzeti hatırlayıp keyiflendi. Zamanında yaşadığı sevinçli günleri hatırlayıp yine keyiflendi. Yemden evlenince yine geçmişteki gibi mutlu olacaktı.

Sünnetçi Dede bu duygularla sırtının üşümesini bile unutarak abdest alıp namaza gitti. Namazdan sonra hoca ile konuşa konuşa hocanın evine vardılar. Oturup çay içerlerken, Dede düşüncelerini açıkladı. Hoca ile Ustazbike'ye, yaşı bilinmeyen Dede'nin "Evleneceğim!" demesi gülünç gelmesine rağmen, ihtiyarın bu düşünce ile yatıp kalktığını anlayarak bu fikre karşı çıkmaya gerek bile duymadılar. Sünnetçi Dede gençler gibi köyün dul kadınlarını saymaya başladı. Genç bir güvey gibi beğenmediği kadınları istememesi, hoca ile hanımını önce şaşırttı. Onlar "Yoksa Sünnetçi Dede kafayı mı yedi?" diye düşündüler. Ama, başka düşünce ve tavırlarından onun çok akıllı olduğunu anlayınca bu fikirlerinden caydılar. Sünnetçi Dede, hocanın veya Ustazbike'nin görtücü olarak gitmesini istedi. Görücü olarak gitmek istemeyen hoca, evliyalann bile kendilerinin görücü gittiklerine dair bir mazeret uydurarak Sünnetçi Dede'nin görücü olarak kendisinin gitmesinin uygun olacağını söyledi.

Dede bunun güzel bir fikir olduğunu düşündü. Dualar okuyarak, beğendiği eski müezzinin dul

hanımına gitti. Onun başında yetişkin oğullarının olduğunu, onun evlenip evlenmeyeceğini düşünmeden hemen evine girdi. Sünnetçi Dede'yi görünce müezzinin dul hanımının erkek torunları "Kesiyor, kesiyor!" diye kaçıştılar. Onlara uyup kız torunları da "Kesiyor, kesiyor!" diye köşeye pustular. Müezzinin hanımının yalnız kalmasını fırsat bilen Sünnetçi Dede, hemen söze girdi. Yaşlı kadın ilk bakışta şaşırda da ihtiyarın aklını yitirmiş olduğunu düşünerek "Otur, otur." diyerek sözü başka konuya çekmeye çalıştı. Ama ihtiyarın hâlâ sözünden dönmeyip "Elhamdülillah, fakir değilim, buğdayım çok, keçim de çok sütlü, bu sene sünnet olacak çocuk da bayağı var." diyerek saymaya başladığını görünce onun niyetinin kesin olduğunu anladı ve:

— Ama benim böyle bir niyetim yok Zaten ölen kocama söz verdim. Çocuklarım da büyüdü, ömrümü torunlarımı büyüterek geçireceğim, dedi.

Sünnetçi Dede kendisinin Salman Fârisî neslinden geldiğini söylese de bu sözler hanımı etkilemedi. Kadın fikrini değiştirmede. Sünnetçi Dede hazırlanan çayı da içmeden çıktı Önce içinde bir horlanma ve aşağılanma hissetti. Kendi kendine kızdı. Bu durum, Sünnetçi Dede'nin bazı planlarını altüst etti. Yine de o, yolda giderken kendi kendine bu durumu kabullenip köyün öbür ucunda oturan Değirmenci Fahri'nin dul karısına gitti. Elli-elli beş yaşlarında olan değirmencinin karısı avluda civcivlere yem veriyordu. Hâlini hatırlı sorup, yanma oturdu. Sözü uzatmadan, doğrudan:

— Minlisafa, ben seni istemeye geldim, dedi

Bu sözü duyan Minlisafa'nın, tavukları, horozları kovalamak için tuttuğu sopa elinden düştü. Bu arada tavuklar civcivlerin yemlerini yemeye başladılar. Minlisafa ne yapacağını şaşırda. Önce Dede'nin aklını yitirdiğini düşündü. Sonra bu fikrinden vazgeçip onu nasıl geri çevireceğini düşünmeye başladı. Bunun için zamana ihtiyacı vardı. "Otur, şimdi geliyorum." diye Sünnetçi Dede'ye ahır önünde oturacak bir yer gösterdi. Minlisafa, yazın süt, yoğurt gibi yiyecekleri bozulmadan kar içinde korumak için hazırlanan mahzene indi. Mahzenden kaymaklı yoğurt getirip Dede'nin önüne koydu. İhtiyar yine sözüne devam edince hanım, ihtiyarın sözünü bitirmesi için bekledi. O da müezzinin karısı gibi:

— Oğlum, kızım büyüdü. Koca kahrı çekecek hâlîm yok, dedi.

Sünnetçi Dede, bu kadına da "Bu hayatın hayat değil, benimle olursan hayatın cennet olur" diyerek kendisinin Salmân Fârisî soyundan olduğunu anlatarak kıyamet gününde onun şefaati ile cennete gireceğini söylese de kadın sözünden dönmedi.

Sünnetçi Dede, bu evden de çok kızgın bir şekilde ayrıldı. Kızı ile birlikte yaşayan havlucunun dul hanımını istemeye gitti. Fakat havlucu hanımının sivri dilli kızı, Dede'yi bu işe kalkıştığı için çok kötü bir şekilde azarladı.

Havlucunun karısından da olumsuz cevap alınca, daha yeni kocasından ayrılan, kırk-elli yaşlarında bir hanımın erkek kardeşinin evine gitti. Bu kadının gelini fazla boğazdan kurtulmak için Dede'nin teklifinden memnun oldu. Kadının erkek kardeşi de razı oldu ancak hanım, Dede'nin evlenme teklifini kabul etmedi.

Sünnetçi Dede yol üzerinde daha birkaç eve uğrasa da hiçbirinden olumlu cevap alamadı. Ümidi kırılmış bir şekilde evine döndü. Ertesi gün yine aynı fikir ile kadınları ziyaret etti. Yine umut veren olmadı. Ancak Sünnetçi Dede olumlu bir cevap alamasa bile onun hevesi arttıkça arttı. Komşu köyleri soruşturmaya başladı. Komşulardan kendisine hanım bulmalarını rica etti.

Böylece komşu köylerde olan hanımlardan haber gelmeye başladı. Haber getirenler, şu köyden şu kadın, bu köyden bu kadın, şu çok genç, bu çok iyi diye kadınları övdüler. Sünnetçi Dede birkaç soru ile hepsinin kalacak yeri olmayan, fakir, yaşlı, işe yaramaz olduklarını anlarsa da hanımların hepsine razı oldu. Ancak içlerinden birisini daha çok beğendi.

Baş görücü de onayladığından, geçen sene sünnetten kalma iki çuval çavdan satarak komşudan ödünç bir at alıp güveylik kaftanını giyip komşu köye gitti. Hanımı pek hoş bulmadı; ancak hiç yoktan iyidir diyerek razı oldu. Hoca çağırıldı, nikâh kıyıldı. Dede bundan sonrasını ne kadar önceki düğüne benzetmek istese de benzetemedi. Hanım ile konuşacak söz bulamadı, bulsa da tat alamadı. Salman Fârisî'yi anlamayan bu kadının ip eğirmesinden, akşamları kadınla beraber oturmaktan pek hoşlanmadı. Hanımın kardeşlerine misafirlige gitmek de önceki gibi tat vermedi. Dede, bunları anlarsa da "Kendi evime gelince tat ahnm, Gülyüzüm Nine gibi oiur, onun yokluğu aranmaz, diyerek kendini teselli etti.

Ertesi gün Sünnetçi Dede, bu kadının ağaç sandığını, ibriğini arabanın arkasına bağladı, tavuk tüyünden yapılan yastığını altına serip hanımı yanına oturttu ve eve döndüler. Bütün şartlar yerine gelsin diye tavuk kesti ve bu kestiği tavuktan hanımına yemek hazırlamasını söyledi. Kendisi bakkaldan meyve, pirinç alıp hocalardan fatiha okuması için ikindiye kadar gelmelerine söz aldı.

Hocalar ve hanımları davet edilen zamanda geldiler. Yemek de hazırlandı. Kur'an'dan sonra Dede, mutfaktan çorba getirdi. Çorbanın üzerindeki pişmemiş soğanlar Dede¹ ye nedense çirkin göründü. Hocaların sözüne karşı gelmeden kendi de sofraya oturdu. Yemek başladı. Eskiden Gülyüzüm Nine'nin

çorbasını son damlasına kadar içen hocalar, bu çorbadan bir kaşık aldıktan sonra kaşıklarını sofraya bıraktılar. Dede şüphelendi, “Bismillah!” diyerek çorbadan bir kaşık aldı. Tuzsuz, bibersiz, çiğ soğanlı bu çorba, az kalsın onu kusturacaktı. Dede misafirleri tekrar yemeğe buyur ederek kendi de bir-iki kaşık içmeye çalışsa da çorbalar içilemedi. Beliş geldi, üzeri açıldı. Tuğla gibi katı yarmanın üzerine müezzin ne kadar çorba dökse de o erimedi. Dibine kadar yenilmediği için belişin dibi kesilmedi. Dolma tavuk geldi ama o da diğer yemekler gibi lezzetsizdi. Düşman kalesini yıkmak için atılan top kadar sertti. İçindeki yumurtalar bileği gibi parlıyordu. Tuzundan ağza alınacak gibi değildi. Daha fazlası, içi iyice temizlenmemişti bile. Kaburganın içinde pislikler kalmıştı. Sünnetçi Dede kaynayan semaveri görse de daha fazla rezil olmamak için:

— Hocalar, bunun ile yemek tamamdır, dedi.

Hocaların “Allah hayırlı ömür versin, güzel ömür geçiriniz.” demelerini duysa da Dede’nin aklında hâla Gülyüzüm Nine vardı. Hocaları uğurladı. O, bu tatsız yemeklerle hocalar önünde rezil eden kadının Gülyüzüm Nine’nin kendisine bir bedduası olduğuna inanarak eve dönmeden önce mezarlığa gitti. Gülyüzüm Nine’nin mezarı başında Kur’an okudu, dua etti. Gönlü rahatlayınca evine döndü. Hanımını evde, kirlili tabakların yanında, kaynamış semaverin önünde oturmuş, kuru yemiş ile çay içerken buldu. Onun yanına oturup çay içmeye başladı. Bir lira altmış kuruşa aldığı çaydan katran kokusu geliyordu. Az kalsın yerinden sıçrayıp:

— Neden çay bu kadar tatsız? Yemeklerin de lezzetsizdi, hocalar hiç yemedi. Benim merhum hanım zamanında bir damla bile kalmazdı, dedi.

Hanımı pek çok işle meşgulmüş gibi çayını içmeye devam etti>Jede’ye hiç cevap vermeden çayına keçi sütü katıp içmeye başladı. Sünnetçi Dede’nin kaç yıldır bildiği âdetleri yerine getirmeyen, kendi kafasına göre davranan bu hanım, gözüne çok iğrenç göründü. Dede, “Namaz vakti geldi.” diyerek abdest için su istedi. Ne görsün, ibriğin içinde çöpler yüzüyordu! Dede daha da kızarak dişlerini sıktı:

— Kazanını temiz tutmayan evde bereket olmaz, dedi ve kazanı temizlemesini söyleyip namaza gitti.

Akşam, hanımını yine keçi sütüyle beliş yerken buldu. Hanım, Sünnetçi Dede’nin kızgınlığı geçmeden semaver yanına büyük bir tabak pişmiş patates getirerek yemeye başladı. Dede, o yemeğin piştiği kazandan tiksindi. İkinci çaydanlıkta çay demledi ve bir bardak çay İçip yatağa yattı. Ama hanımının horlamasından tiksinen Dede, sabaha kadar uyuyamadı. Sırtının üşümesini dahi unuttu.

İki hafta geçmeden Gülyüzüm Nine’nin eskiden beri uyguladığı bütün kurallar tamamıyla altüst oldu. Onun zamanında sarı kehribar gibi parlayan döşemeler, medresedeki pis döşemelerin hâlini almıştı. İngiliz camından yapılmış gibi parlayan tabaklar, beceriksiz hatun önlüğünün rengine dönüştü. Nine zamanında yüzünde güneş parlayan semaver, kazanın dibi gibi kirlendi. Fincanların kulpları, çaydanlık kapakları, sümüklü çocukların bumunu hatırlatıyordu. Nine zamanında titiz bir şekilde düzgün konulan minderlerin yerinde artık bu kadının eskileri vardı. Sonbaharın yaklaşmasına rağmen eve sinekler dolmuştu. Vızıldayıp uçuşan sinekler çaya, yemeğe düşüp Dede’yi iğrendiriyor; bütün duvarları, havluları, peçeteleri pisletiyorlardı. Köyde. Sallanan Fehri’nin evinde duyulan leş kokusu Sünnetçi Dede’nin evini de sarmıştı.

Avluda da tertip ve düzen bozuldu. Gülyüzüm Nine zamanında, yumurtladığında gıdaklayarak her tarafa haber veren Karakulak²³, Çuvar²⁴ ve kümes dolusu başka tavuklar bilinmeyen yerlere yumurtlamaya başladılar. Bazı tavuklar ise evden kaçtı. Her akşam sürüden dönen mallarla aynı zamanda eve gelen ördekler ve kazlar, su boyunda gecelemeğe başladılar. Nineyi ve Dede’yi on senedir besleyen ve yavruları ile onları sevindiren keçi de değişmişti Keçinin sütü cıvıklaştı ve azalmaya başladı. Bütün kışa yelecek olan patatesin yarısı sonbahar gelmeden bitti. Kış için hazırlanan odunlar bitmek üzereydi.

Bunların hiçbirisi Dede’nin hoşuna gitmedi. O, hanımıyla hiç kavga etmese de bu geçirdiği kısa zamanda önceki yıllara göre daha fazla yaşlandı. Onun beli daha da büküldü. Saçları iyice beyazladı. Derin derin of çekmeye başladı. Ama, bütün bu sıkıntılarını, Gülyüzüm Nine’yi unuttuğundan Allah tarafından gönderilen bela olduğuna inandığı için sabretti. Bütün ömrünü evde geçiren Sünnetçi Dede iki haftada evinden bezdi. Boş zamanlarını camide veya dışarıda geçirmeye başladı. Mümkün olduğu kadar evinde yiyip içmemek, evinde durmamak için özen gösterdi. O, yuvasını pisleten kaz gibi sabahtan akşama kadar evine girmekten korkup evin etrafında dolaştı durdu. Onun bütün huzuru bozuldu. Dede, her gün içini rahatlatmak için Gülyüzüm Nine’nin mezarına gidip Kuran okudu. Mezarın yanında uzun uzun oturarak hanımı ile geçirdiği günleri düşündü. Her gün, mezarlıktan Gülyüzüm Nine yeni ölmüş gibi ağlayarak dönmeye başladı.

Bir gün hanımının mezarının üstünün bozulduğunu gördü. Ertesi gün Dede, balta ve kürek alıp mezann üstünü yeni çim ile kapladı. Başka bir gün ninenin mezarına gittiğinde mezarın yanında bir buzağının yattığını gördü. Dede mezann etrafını çevirmeyi düşündü. Her gün gizlice evden ağaç, tahta gibi

malzemeler götürerek mezarın etrafını çevirmeye başladı. Ama birkaç tahta eksik kaldı. Dede ertesi gün çok düşünmeden bahçe kapısının tahtalarını sökerek işini tamamladı. Mezann çitinin sağlam olması için tahtalan iyice çiviledi. İşi bitince düşündü ve mezann üstüne ağaç dikmeye karar verdi. Bahçesindeki yeni yetişmiş kayın ağacını mezara dikmeyi düşünerek iki gün içinde çok güzel bir yer hazırladı. Kayının köklerine zarar vermemek için etrafını genişçe kazdıktan sonra iki gün içinde ağacı mezara götürüp dikti. Kayın ağacı esen rüzgârla hafif hafif sallanarak güzel bir ses çıkarmaya başladı. Dede bunu görüp sevindi. Ağaç sanki zikrediyormuş gibiydi. Gülyüzüm Nine'nin mezarının başına oturup efkûrlanarak kayın yapraklarından çıkan sesleri dinliyordu. Dede her akşam kayın ağacını sulamaya başladı.

Bir gün, mezarlıktan ağacı sulayıp dönen Dede'yi kederli bir durumda gören Ustazbike, çay içmeye gelmesi için oğlu ile ona haber saldı. Dede, Ustazbike'den utanarak eve girdi. Ustazbike'nin demli çayı, lezzetli ekmeği, bah, ona yine hanımını hatırlattı. Çayın demini çok beğendi ve Ustazbike'nin demlediği çaydan bol bol içti. Çay içtikçe keyfi de yerine geldi. Ama bu içtiği çay, semaverin temizliği, fincanların pırlıl pırlıl olması ona hep hanımım hatırlattı. Ustazbike ile hoca, Dede'nin gününün yansını mezarlıkta geçirdiğini, yeni hanımından razı olmadığını bildikleri için Gülyüzüm Nine'yi konuşarak ihtiyarın gönlündeki yarayı tazelemek istemediler. Yine de Ustazbike dayanamayıp:

— Hanımın nasıl, ne yapıyor? diye sordu.

Sünnetçi Dede, yarasına basılan insan gibi kaşını çattı. Birdenbire yüz ifadesi değişti. Acı içinde kıvranıyormuş gibi zorlandığını hissetti. Kendini tutmaya çalıştı: ama Dede'nin gözleri doldu ve hiçkıra hiçkıra ağlamaya başladı:

— Sorma Ustazbike, Gülyüzüm Nine'nin bedduası' diye ağlayarak mutsuzluğunu anlatmaya çalıştı.

Tek tek her şeyi anlatınca biraz rahatladı. Sonra hocayla bu yıl sünnet olacak çocuklar hakkında konuştular. Hocaya devamlı ölüm hâlini, Münkir Nekir meleklerini²⁵, kabir azabını, cennet nimetlerini sordu. Sonunda korkarak:

— Yaşayan biri için mezar kazıhr mı acaba? diye hocaya sordu. Hoca, bir evliyanın kendi mezarını kazdığını söyleyince pek önemli bir meseleyi halletmiş gibi sevinerek evine gitti.

Ertesi gün hanımının mezarının ayak ucunda bir yeri beğenip yavaş yavaş işe koyuldu. Bundan sonra her gün gelip hanımına Kur'an okuyup, kayın ağacını suladıktan sonra "Bismillâh!" deyip salâvat getirerek kazmaya başladı. Lezzetli bir yemeğin tadını almak için azar azar yiyen bir insan gibi mezarı da yavaş yavaş kazdı. Ama ne kadar yavaş kazsa da san balçığa²⁶ ulaştı. Dede, Yecûc Mecûc'den korktuğu için sarı balçıktan da daha denn kazdı. İş lahte²⁷ geldi...

Dede, öğle namazından sonra abdest tazelemek için evin yolunu tuttu. Sonbaharda at sürüsünü gütmeye işini komşu eve vermeye hazırlanan köylülere selam verip mescide giden yaşlılarla biraz konuştuktan sonra evine doğru yöneldi. Eve girdi. Hanımını başköşede patates soyarken gördü. Dede'nin gözü, hanımının elindeki kirlî bıçağa takıldı. Kadının elinde kendi sünnet usturasını görünce dona kaldı. Birden kan beynine sıçradı. Bağırmağa çağırmağa başladı. Elinin tersi ile kadına vurarak bıçağı elinden aldı. Dede çok sinirlenerek hüngür hüngür ağlamaya başladı. Sanki ona bir yerlerden güç geldi. Bağırarak sövüp saymaya, ellerini sağa sola sallamaya başladı:

— Çık evimden bedbaht, çık evimden! Bu, Salman Fârisî'nin bıçağı, Salman Fârisî'nin! Ne derim? Kıyamet günü nasıl cevap veririm? diye ağlayarak eline geçirdiği hanımının sandığını, ibriğini, yastığını dışımı atmaya başladı. Dede kendi kendine bağırdı çağırdı, ağladı. Sanki yılan sokmuş gibiydi, nereye gideceğini bilemiyordu. Ağlayarak avluya çıktı. Komşularına "Millet, millet!" diyerek bağırmağa başladı. Herkes yangın var zannedip Dede'nin yanma koşuşturdu. Dede:

— Bakın millet, bu Hazret-i Salman Fârisî'nin usturası, yetmiş bin Müslüman'ın sünnetini yapan ustura! Hazret-i Aksak Timur'dan kalan ustura bu! dedi.

Bu sözleri söylerken aynı zamanda evi göstererek:

— Bu ustura ile, Hazret-i Salman Fârisî'nin usturası ile patates soyuyor! dedi ve yine ağlamaya başladı.

Köylüler Dede'yi sakinleştirmeye çalıştıkça Dede daha çok kızdı, tamamen delirmiş gibi oldu. Evine doğru giderken avludaki hanımını görünce:

— Git, şeytan! Günah yumağı, İblis sidiği, şeytanın piçi, gözüme gözükme! Talâk, talâk, talâk! (boş ol, boş ol, boş ol!)²⁸ diye bağırdı.

Köylüler, Dede'yi yine sakinleştirmeye çalışsa da o h içki ra hiçkıra ağlamaya başladı. Yine etrafına dönüp baktı. Hanımının bahçe ortasında durduğunu görünce ayağa kalkıp:

— Hâla gitmedin mi. şeytan! Deccal! > ecuc Mecic kulu! diyerek eline sopa alarak hanımına vurmaya çalıştı. Biri Dede'yi tutarak hanımına vurmasını engelledi. Hanımı sokağa çıkıp kaçtı. Sünnetçi Dede onun arkasından top oynayan çocuk gibi yastığını, sandığını, ibriğini arka arkaya fırlatmaya başladı.

Yine ağlamaya başladı. Durmadan ağlayarak:

— Salman Fârisî, şefaet et! Hanımımın bedduası, hanımımın bedduası! diyerek köylülere derdini anlatmaya çalıştı.

Yaşlı kadın tekrar avluya girmeye çalıştı, fakat giremedi. Sünnetçi Dede sopayı kaldırdı, tam vuracaktı ki hanım kaçtı. O yine kızdı, yine bağırmağa başladı. Elindeki usturayı sıkıp daha değişik şeyler söylemeye başladı. Köy halkı onu sakinleştirmek için çeşitli sözler söylediyse de Dede hiç birine kulak asmadı.

Birden kıpkızıl yüzü bembeyaz oldu. Titremeye başladı. Benzi iyice bembeyaz olup ağzından köpükler geldi. Bayılıp düştü. Hoca gelip Kur'an okuduktan sonra Dede biraz açılrsa da dilinin bağı çözülmedi. Ne kadar uğraşsalar da usturayı elinden alamadılar.

Hoca, Dede'nin yanına gelince Dede sanki bir şeyler arar gibi etrafına bakınmaya başladı. Misafirlere bir şeyler söylemeye çalıştı, ama söyleyemedi.

Üçüncü gün hoca Dede'ye Kur'an okuyup yanında oturmaya devam ederken hocanın oğlu Mahdum²⁹ eve girerek "Baba, misafirler geldi!" dedi. Mahdum'u gören Sünnetçi Dede'nin gözleri ışıladı. Gülümsedi. Bir şeyler söylemeye çalıştı. Gözünü Mahdum'a dikerek sanki yanına gelmesi için işaret etti. Mahdum sessizce babasının yanına geldi. Dede gözleriyle ve elleriyle bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Güçlkle elini kaldırarak Mahdum'u yanına çağırıldı. Dede, kendisi için çok değerli olan Salman Fârisî'den miras kalan usturasını Mahdum'a vermek istediğini yanında bulunanlara anlatmaya çalıştı. Mahdum şaşırıldı. Hoca, almasını söyledi. Mahdum sonunda usturayı aldı. Dede'nin yüzünde bir tebessüm belirdi. Yüzünde bir şeylere sevinmişliğin memnuniyeti vardı. Sonra fenalaşarak "Allah!" dedi ve ruhunu teslim etti.

Ertesi gün, köylüler tarafından kendi kazdığı mezara gömüldü. Yaşlı komşularından biri onun mezarı üzerine bir kayın ağacı dikti. İki kayın ağacı esen rüzgârlarla salına salına, yaprakların rüzgârda çıkardığı seslerle sanki birbirleriyle konuşuyorlarmışçasına büyümeğe başladılar.

Yağmurlu, rüzgârlı bir sonbahar gününde Sünnetçi Dede'nin evi yıkıldı. Köyün sığırları Dede'nin bahçesini talan ettiler. Köyün bütün çocukları, üvez ağacının kızıl salkımlarını toplarken ağacın dallarını kırdıkları için üvez ağacı ertesi yıl kurudu.

Birkaç sene sonra Sünnetçi Dede'nin evi harabeye döndü. Evde yaşanıldığına dair hiç bir hayat belirtisi kalmadı ama mezarlıkta toprağa karışan iki yaşlı insanın üzerinde bembeyaz gövdeli, yemyeşil yapraklı genç iki kayın hayata yelken açtı. Onlar büyüdü, yükseldi, genişledi. Sessiz sessiz insanların anlayamadığı bir biçimde hayatı yaşamaya başladılar.

Bir hayat bitti, bir hayat başladı...

Anlatmalar:

¹ O yıllarda, Cuma günleri resini tatildi.

² Tatar atasözü.

³ Tatar atasözü.

⁴ Kıstıby: Patatesli gözleme.

⁵ Kaymak: Mayalı hamurdan yapılan krep.

⁶ Heli-yek; Kuran'tn yedide biri.

⁷ Büti: Muska.

⁸ Karındık; Karın zarından yapılan torba

⁹ Salınan Fârisî: İranlı sahabelerden biri.

¹⁰ Gür sadakası: Tatarlarda, ölen birini mezara koyduktan sonra verilmesi gereken bir sadaka.

¹¹ Fidyeye: Kazan Tatarlarında ölenin arkasından günahlarının affedilmesi için imama verilmesi gereken sadaka. Bu sadaka, genellikle büyük miktarda para veya büyük baş hayvan olarak verilir.

¹² Şakirt'. Medrese öğrencisi.

¹³ Mullahmurad Baba: A. İshaki'nin verdiği bilgiye göre; soyu Kırım hanlarına. Giray oğullarına dayanan; bilinmeyen bir sebeple Rusya'nın ortalarına göç etmiş, ilimle uğraşmış bir zattır. Çistay Kazasının Şuniah Köyünde toprağa verilmiştir. Çislay ve Bügilme kazalarında ianmınış biridir.

¹⁴ Tatarlar, süt ve el ürünleri yaz. mevsiminde bozulmasın diye derin, küçük bir kuyu kazar, onu karla doldururlar. Bu lür kuyular. geçen yüzyılın 80'li yıllarına kadar köylerde buzdolabı vazifesini görürdü.

¹⁵ Ustazbike: Hocanın hanımı. Ayrıca Kazan Tatarlarında, köydeki kız çocuklarının eğitimi ve öğretimini

üstlenen kişi.

¹⁶ Kelepüş: 'lalar erkeklerinin başlarına (aklıkları hır çeşit millî şapka.

¹⁷Peremeç: Hamurun içerisine et ve pirinç koyularak yağda kızartılan bir çeşit yiyecek.

¹⁸ Beliş: Tepsiyeye yayılmış hamurun arasına patates, soğan ve et konularak yapılan bir çeşit börek.

¹⁹ Soslar: Tatarlara özgü şırayı andıran bir çeşit içki.

²⁰Meryanı Ana Saçı: Hurma ağacından yapılan lif.

²¹ Havi namazı: Cenaze toprağa verildiği gün akşam kılınan namaz.

²²Tatarlarda düğün sonrası gerdeğe girerken uygulanan htr gelenektir Gelin hu bel bağının ucunu kolayca bulursa doğumu rahat yapar diyen hır inanç vardır.

²³⁻²⁴ Tavuklara verilen isim.

²⁵ Münkir Nekîr : Mezarda sual soracak olan melekler.

²⁶Talar Türklerinde olan bir inanca göre, mezar kazınmnda toprağın birinci katı kızıl balçık olup ölü buraya gömülmez. Çünkü Yecüc Mecüc kavimlerinin bu toprağı yiyerek yaşadığına İnanılır. Bu inançtan dolayı ölünün de Yecüc Mecüc kavinden tarafından yenileceği düşünöldüğü için cenaze san balçık adı verilen ikinci katmana gömölür.

²⁷ Lahit: Tatarlarda, mezarın ölüyü koymak için oyulmuş kısmı

²⁸ Talâk: Boşama, nikâhlı kadını bırakma.

²⁹ Mahdum: Tatarlarda imamın oğluna verilen ad.

**Kaynak: AYAZ İSHAKİ HİKÂYELER (Seçmeler)
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI 2009.
Çeviri: Çulpan ZARİPOVA ÇETİN - Hayati YILMAZ**